

Nas bo vlada spet «naribala»?

Po devetih mesecih bi se otrok - vladni osnutek za zaščito Slovencev - lahko že rodil

Bliža se konec septembra. Politično, kulturno, socialno in upravno delovanje se je spet obudilo v vsej državi. V parlamentu se je dejavnost že pričela.

Kaj pa Slovenci? Kaj pa naš globalni zakon?

Vsakdo, ki mu je pri srcu usoda slovenske manjšine v Italiji se te dni sprašuje kdaj se bo razprava ponovno pričela. Julija meseca so se v senatni komisiji za ustavna vprašanja zaključile avdicije, ki so trajale celih sedem mesecev. Člani ožjega odbora so slišali predstavnike dežele, treh pokrajin, kjer živimo Slovenci, slovensko enotno delegacijo, celo vrsto italijanskih nacionalističnih organizacij in zastopstva italijanskih in mešanih demokratičnih organizacij. Prejeli smo bogato zbirko gradiva in raznovrstnih spisov o slovenski manjšini, o njenem kulturnem, šolskem in socialnem udejstvovanju. Na podlagi dokumentacije in poglobljene razprave so si mogli ustvariti že kar jasno sliko o tem, kar predstavljamo Slovenci v življenju dežele Furlanije - Julijske krajine. Pravzaprav je že toliko gradiva od prej na razpolago parlamentu in vsej javnosti, da ne bi bilo treba drugega, na novo izdelanega, da si ustvarijo sliko o tem, kaj predstavljamo Slovenci v državi.

Vendar si je to gradivo malokdo ogledal, čeprav smo z njem zasuli vse mogoče forume. Zato je dolga vrsta avdicij le imela svoj pomen, saj so člani komisije le morali poslušati izvajanja posameznih predstavnikov. Seveda moramo pri tem ugotoviti, da so slišali tudi nam zelo nasprotna izvajanja, vendar so morali neizbežno poslušati (vkolikor so poslušali, saj so bili mnogi člani ožjega odbora velikokrat odsotni) tudi predstavnike Slovencev in zastopstva demokratičnih organizacij, ki so, čeprav so včasih izhajali iz različnih stališč, le zagovarjali globalni zakon in zaščito vseh Slovencev v Italiji, se pravi tudi dela slovenske manjšine, ki živi v videmski pokrajini in ki je Krščanska demokracija in nekateri njeni zavezniki sploh ne priznajo.

Ni jasno kako se bodo nekateri člani

Jelka Gerbec

komisije posluževali vsebine tega gradiva v teku parlamentarne razprave. Ne vemo v kakšni meri bodo upoštevali glas demokratičnega tabora in če bodo imeli posluš za zahteve in potrebe Slovencev, ali če bodo bolj občutljivi na izvajanja nacionalističnih krogov večinskega naroda. Pričakovati pa je, da bodo vsaj bolj pozorni kot doslej za pravice Slovencev in da bodo razumeli, da gre za zakon, ki naj ščiti pravice manjšine, ne pa za omejevanje pravic večinskega naroda, saj mu nihče z ničemer ne grozi.

Positivna plat avdicij je bila tudi ta, da so mogli Slovenci z resnim, odločnim enotnim nastopom iznesti svoje poglede in težnje pred pristojno komisijo v senatu in s tem odigrati vlogo subjekta pri izdelavi zakona. Sicer je to po ustavi edina možna pot za posege manjšine. Zato je prisotnost Slovencev v senatu italijanske republike pridobila poseben pomen in obseg. Tudi odmev med slovensko in demokratično javnostjo sploh je v naši deželi v tej zvezi vreden poudarka. Skratka, upati je, da so komisarji odnesli koristne vtise in da bo sedemesečna priprava na razpravo vsebine zakona imela pozitivne učinke ko se bo v senatu odprla nova faza glasovanja.

A kdaj se bo začela ta faza? Te dni poročevalec, senator Garibaldi, poročal na seji komisije o opravljenem delu. Nato bi se mogel ožji odbor lotiti poenotenja osnutkov, ki so jih razne stranke predložile. Toda to se ne bo zgodilo in sicer iz dveh razlogov.

Prvi razlog je ta, da se ne more v senatu razpravljati o nekem zakonskem osnutku, za katerega se predvideva finančno kritje pred odobritvijo državnega finančnega zakona. Slovenska globalna zaščita pa brezpogojno zahteva kritje za kulturne, športne in druge družbene ustanove manjšine. Zakonski osnutek KPI predvideva tri milijarde in pol, a danes ta vsota ne odgovarja več potrebam. Stvari so se namreč v parlamentu tako zavlekle, inflacija se je pa med-

tem neverjetno povečala. Zato bo potrebnih najmanj deset milijard za kritje globalnega zaščitnega zakona.

Drugi razlog, da se ne more začeti s poenotenjem obstoječih osnutkov, je pa ta, da moramo čakati na osnutek vlade!

Menda se bralci in vsa slovenska javnost kar dobro spominjajo kaj je zagotovil predsednik ministrskega sveta, poslanec Craxi, januarja letos v Beogradu in kaj je kasneje agencija ANSA razširila v javnost: «Vlada bo izdelala svoj osnutek. Za to je pooblaščen minister za deželna vprašanja, poslanec Vizzini. Osnutek bo izdelala v teku desetih dni».

A od takrat je minilo mnogo več kot deset dni! Minilo je kar celih in dolgih devet mesecev! Da, devet mesecev. Od januarja do septembra bi se mogel razviti v materinem trebuhu in zagledati svet novorojenček! Toda vlada ni v devetih mesecih znala poroditi borih osem - deset strani zakonskega osnutka za globalno zaščito, čeprav ima na razpolago že pet izdelanih osnutkov, raznovrstnega materiala in izvedencev kolikor hoče ter rezultate dela Cassandreove (vladne!) komisije, ki se je okrog besedila za ta zakon mučila kar tri leta.

Res je minister Vizzini obljubil, da bo svoj osnutek izdelal po zaključku avdicij. A tudi od takrat sta že minila dva meseca in prav nobenega izgleda ni, da bi vsaj tokrat obveljala ena izmed zadnjih Vizzinijevih obljub, se pravi, da bi osnutek predložil parlamentu v teku septembra. Če bi to res nameraval storiti, bi moral osnutek že predložiti ministrskemu svetu in ta bi ga že moral odobriti. Kolikor nam je znano se pa to ni zgodilo.

Zato res ni nobenega upanja, da bi se mogli seznaniti vsaj z vsebino vladnega osnutka v teku tega meseca. Na vsebino pa čakamo z izredno veliko pozornostjo, saj gre za bodočnost naše skupnosti. Ni vseeno kaj bo vlada predlagala, ker se bo vsa razprava v senatu vrtela okrog tega akta, ne pa na osnovi omenjenih petih osnutkov, ki so jih predložile KPI in druge politične sile. Ti

osnutki bodo lahko le osnova za morebitne popravke, ki jih bodo posamezne politične stranke hotele predlagati.

Če se bo pa zgodilo, kar se te dni šušlja na raznih sedežih, ne bomo mogli niti »zapoznelega« vladnega novorojenčka z veseljem pozdraviti! Govori se namreč, da v ta osnutek ne bodo vključena odprta šolska vprašanja in da Krščanska demokracija ne dovoli, da bi vladni osnutek bil za Slovence bolj ugoden od onega, ki ga je sama predložila.

No, se pravi, da misli vlada dobro »naribati« Slovence! Najprej ni dovolila, da bi sprejeli nekatere zelo važne člene o slovenski šoli v senatni zbornici, ko je pred par meseci potekala razprava o reformi višjih srednjih šol. Preprečila je, seveda sporazumno s strankami, ki jo sestavljajo, da bi sprejeli predlog KPI za deželnem šolskem svetu za slovenske šole, slovenskem intendantu in tečajih za posodabljanje znanje, ki naj bi bili odprti ne le za naše šolnike, temveč tudi za kulturne delavce slovenskega prosto-

ra, torej Slovenije in Koroške. Takrat je vlada izjavila, da se bo šolsko vprašanje moglo rešiti le v okviru globalnega zaščitnega zakona. Danes se pa tudi temu odpoveduje! Če se to res zgodi bomo Slovenci dvakrat »naribani«. Čeprav bi se naša skupina v senatu odločno postavila proti vladni odločitvi in predlagala popravke, bi ti šli na glasovanje in vladne stranke bi zopet podprle vlado kot so to storile (vseh pet!) pred nekaj meseci v senatu. Vprašanje slovenske šole v tem primeru ne bo rešeno ne v zakonu za reformo višjih srednjih šol, niti v zakonu za globalno zaščito! In to bo tudi jasan dokaz, še enkrat, da se Slovenci na vlado in na stranke, ki jo sestavljajo, prav malo lahko zanesemo.

Glede na prepoved Krščanske demokracije, da bi vladni osnutek utegnil biti za Slovence ugodnejši od njenega, velja isto pravilo. Tak osnutek običito ne bi priznaval Slovencev videmske pokrajine. Ko bi šlo to vprašanje v senatu na glasovanje v obliki popravka, ki bi ga KPI

nedvomno predlagal, bi stranke večine podprle vladno stališče. Zanikanje priznanja vseh Slovencev v Italiji bi predstavljalo velik udarec za beneške Slovence in veliko škodo za vso manjšino. Tega se mora popolnoma zavedati vlada, minister Vizzini, a še posebno predsednik Craxi.

Zaman je obljubljeni v Beogradu eno in storiti v Rimu povsem nekaj drugega pod pritiskom Krščanske demokracije, ki nam noče priznati osnovnih pravic iz bojazni pred svojim desnim krilom in drugimi desničarskimi skupinami, ki jih snubi, da bi vstopile v njene vrste.

Mi gremo vsekakor naprej v boju za pravice Slovencev. A zato, da jih bomo učinkovitejšje zagovarjali, moramo osvežiti enoten nastop in ga čedalje razvijati, ter stopati naprej ob podpori enotnega demokratičnega tabora, ki je pripravljen nastopati z nami za dosego globalne zaščite in priznanje vseh Slovencev v Italiji.

Največji sindikat za Slovence

Največji sindikat italijanskih delovnih ljudi, ki združuje v naših krajih slovenske in italijanske delavce, se je prejšnje dni odločno postavil na stran naše narodne manjšine in njenega boja za pravičen zaščitni zakon.

Stališča CGIL je v Trstu utemeljil vsedrjavni tajnik Trentin, ki je odločno in načelno poudaril nekatera bistvena izhodišča za resnično demokratično manjšinsko politiko Italije.

Tako je, na primer, podčrtal misel, da nima nihče pravice izkoriščati razmer na Južnem Tirolskem z namenom, da krati pravice Slovincem v Furlaniji - Julijski krajini. Nasprotno, če res velja načelo, da se moramo učiti na napakah, tedaj ima Italija zares edinstveno prilož-

nost, da v obmejnem pasu Furlanije - Julijske krajine ustvari območje enakopravnega sožitja, ki naj bo zgled za reševanje manjšinskega vprašanja na nov, demokratičen način, brez vsiljenega ločevanja narodov in narodnosti, ob upoštevanju njihovih specifičnih pravic in koristi.

Trentin se je izrecno zavzel za pravico slovenske manjšine, da občuje v materinščini z državo in vsemi njenimi organi, državo pa je treba približati manjšini na tak način, da jo bodo Slovenci čutili kot svojo in ne kot nekaj tujega, oddaljenega, sovražnega. Kot zgovoren, skorajda izzivalen primer, je Trentin navedel policijo. CGIL se zavzema za korenito reformo policije po ameriškem ali

britanskem zgledu, se pravi za uvedbo »rajonskega policista«. V tem primeru se Trentinu zdi samoumevno, da morajo delovati v slovenskih krajih predvsem slovenski policisti...

Trentin je tudi utemeljil družbeno gospodarske pravice manjšine in obrazložil novi predlog, katerega je CGIL posredovala tudi senatni komisiji, ki je pristojna za oblikovanje zaščitnega zakona. Predlog se deloma ločuje od ostalih in predstavlja osnovo za razpravo, v kateri lahko izrečemo tudi kritične pomisleke. Gotovo pa je, da je nekaj pozitivnega že v tem, da se je največji sindikat lotil tega vprašanja.

Žal tega ne moremo reči za ostala dva sindikata (CISL in UIL), v katerem pa ne manjka slovenskih članov. Pokrajinski tajnik CGIL za Trst, Roberto Treu, je na vprašanje častnikarjev povedal, da so UIL in CISL nekajkrat povabili na srečanje, da bi skupaj opredelili stališče do slovenskega vprašanja. Vsakokrat so bili odgovori negativni ali pa so izzveneli v tonu zavlačevanja, češ da »časi niso zreli za tako opredeljevanje«.

V nadaljevanju objavljamo v celoti dokument vsedravnega, deželnega in pokrajinskih tajništva CGIL za Trst, Gorico in Videm.

DOKUMENT CGIL

CGIL meni, da je nujna in potrebna čimprejšnja odobritev zakona za globalno zaščito slovenske manjšine. To namreč predvideva že 40 let neuresničena ustava, vendar to terja tudi dosledno

Na tiskovni konferenci govori Bruno Trentin

uresničevanje mednarodnih obvez Italije, ki jih je potrdil parlament.

Razlogov za odobritev zakona o globalni zaščiti je danes veliko več, med temi predvsem razvoj sožitja narodnosti v Furlaniji - Julijski krajini. Prav to sožitje je namreč iz dneva v dan bolj ogroženo zaradi pomanjkanja pravičnega in naprednega zaščitnega zakona.

Ne glede na vse, ki delujejo proti odobritvi kateregakoli zaščitnega zakona, ne moremo pojmovati sožitja kot ohranjanje stanja, ko so državljani slovenskega jezika potisnjeni na rob, kar povzroča njihovo postopno asimilacijo z italijansko večino in torej raznaroditev.

Nesprejemljiv je namreč pojem sožitja, ki temelji na ozemeljski emarginaciji, na preprečevanju uporabe slovenščine, začeni z odnosi do države in javnih ustanov, na zanikanju neenakih pogojev v procesu zaposlovanja, še posebej v javnih službah.

CGIL meni, da mora zakon nuditi odgovor na vprašanja, ki jih dosedanja zakonodaja ni rešila, tudi zato, ker je bila drobnjakarska in neorganska.

Potrebno je poudariti, kot osnovno merilo, da mora zakon, ki naj zaščiti manjšino, predvideti ne samo potrebne ukrepe proti raznarodovanju, temveč tudi posebne norme, da se manjšini zagotovi možnost nemotenega razvoja in primernega obnavljanja svoje kulture, gospodarstva itd. Če hočemo preprečiti asimilacijo manjšine, ji moramo zagotoviti pogoje za vsestranski razvoj.

Samo tako se tudi prepreči nevarnost, da bi se manjšina zaprla sama vase v nenehni obrambi svoje istovetnosti.

CGIL zato poudarja nujnost, da se slovenska manjšina zaščiti v tržaški, gorški in videmski pokrajini.

CGIL sodi, da je zato nekoristno in nesprejemljivo preštevanje Slovencev. To bi namreč ustvarilo napetosti, ne da bi rešilo nobenega problema, saj ne moremo opredeljevati kakovosti zaščite glede na številčnost pripadnikov neke manjšine.

CGIL meni, da mora zakon vsebovati posebne ukrepe v korist šolstva, kulture, družbenega in gospodarskega razvoja, zaščite ozemlja, kjer je strnjeno naseljena slovenska manjšina, možnost uporabe materinščine v odnosih z državo in krajevno oblastjo.

To pomeni enakopravnost slovenskega jezika z italijanščino v aktih javnih ustanov in uprav.

Še posebej, kar zadeva rabo slovenskega jezika v odnosu do javnih uprav, je CGIL mnenja, da je potrebno to zagotoviti in sicer tako, da se ugotovi, katere so v posameznih državnih, deželnih in krajevnih upravah službe, preko katerih se uresničuje odnos do državljanov slovenske narodnosti. V teh ustanovah in uradih, ki bi jih tako opredelili, morata biti zagamčena raba in uradovanje v slovenščini, tudi s povečanjem števila

predvidenih delovnih mest.

Deželi pripada naloga, da po posvetu s krajevnimi upravami, sindikalnimi organizacijami in predstavniki manjšine, ugotovi te službe in obenem opredeli najmanjše število delovnih mest, ki je neobhodno potrebno, da se ustreže potrebam in prisotnosti slovenske manjšine.

Splošne kriterije za ugotavljanje teh služb, ki jih bodo morale upoštevati dežela, krajevne ustanove in državna uprava, naj določi zakon za globalno zaščito.

Tako določena delovna mesta bo mogoče zasesti z javnim natečajem in so namenjena italijanskim državljanom slovenske narodnosti.

Kar pa zadeva enake možnosti pri zaposlovanju za pripadnika slovenske manjšine, saj je ta na slabšem zaradi različnega poznavanja italijanščine, mora biti v javnih natečajih predviden še neobvezen izpit v slovenščini, ki naj da, če je uspešno opravljen, kandidatu možnost pridobitve dodatnih točk, da se odpravi začetno neenakost.

Šola je, po mnenju CGIL, temeljnega pomena za zaščito. Predvsem je nujno razširiti slovensko šolstvo v Beneško Slovenijo, v videmski pokrajini.

Glede šolskih organov, mora zakon predvideti za pripadnike slovenske

manjšine posebne okvire, v katerih naj se specifično obravnavajo in rešujejo problemi slovenskega šolstva, pri čemer naj se ohranita sodelovanje in kulturna ter didaktična izmenjava med obema skupnostima.

CGIL meni tudi, da je za spodbujanje sožitja in medsebojnega kulturnega bogatenja med obema narodnoma, ki živita v Furlaniji Julijski krajini, potrebno nuditi v italijanskih šolah možnost, da se slovenščina izbere kot drugi učni jezik.

Radi bi poudarili, da je na kulturnem področju, poleg splošnih posegov nujno potrebna finančna podpora Slovenskemu stalnemu gledališču in konkretna uvedba programov tretjega televizijskega omrežja v slovenskem jeziku.

Na koncu teh kratkih ugotovitev, s katerimi smo se hoteli dotakniti predvsem nekaterih aspektov, ki se tičejo sindikalnega delokroga, poudarja CGIL svoje prepričanje, da pomeni odobritev zakona za globalno zaščito uresničitve ustavnih določil in obenem obogatitev celotne skupnosti.

Vsodržavno tajništvo CGIL

Deželno tajništvo za Furlanijo-Jul. krajino

Tajništvo delavskih zbornic CGIL
v Trstu, Gorici in Vidmu

CGIL je prejšnji teden organizirala vrsto manifestacij v Trstu. Zgoraj vidimo del udeležencev shoda proti apartheidu v južni Afriki, spodaj del občinstva, ki je sledilo posvetu na temo «Biti star v Trstu, problemi in perspektive».

Razgovor z evropskim poslancem G. Rossettijem (KPI)

Za novo kakovost odnosov med EGS in Jugoslavijo

Prejšnji teden se je v Beogradu mudila sedemčlanska delegacija evropskega parlamenta, ki jo je vodila predsednica komisije za stike z Jugoslavijo, nemška socialdemokratska poslanska Liselotte Seibel Emmerling. V delegaciji so bili tudi podpredsednik iste komisije, tržaški komunist Giorgio Rossetti, britanski konzervativec Beasley, nemški demokristjan Zahorka, nizozemski socialdemokrat Visser, belgijski liberallec de Ricke in italijanski radikalec Pannella.

V Beogradu so se srečali s predstavniki najvišjih družbenopolitičnih organov, z delegacijo zvezne skupščine in člani zveznega izvršnega sveta - popredsednikom Janezom Zemljaričem, zunanjim ministrom Dizdarevičem, članom vlade Kovačičem in drugimi.

Evropskega poslanca Rossettija smo prosili, naj nam navede glavne teme pogovorov in oceno rezultatov tega obiska.

Pogovori so bili pozitivni, saj so odnosi med evropskim parlamentom in jugoslovansko skupščino zelo pristrčni. Pogovarjali smo se predvsem o novem trgovinskem sporazumu med Evropsko gospodarsko skupnostjo in Jugoslavijo, ki bi ga morali podpisati v kratkem. Poleg tega smo se dotaknili tudi novega finančnega protokola, ki naj omogoči naložbe Evropske investicijske banke v Jugoslavijo.

Z njihove strani so se Jugoslavlani upravičeno pritoževali, saj so si od Evropske gospodarske skupnosti pričakovali veliko več. Mi se strinjamo, na primer, z jugoslovansko željo o večjem izvozu v države zahodne Evrope, kar ji omogoči krčenje trgovinskega primanjkljaja. Jugoslavlani so razočarani prav glede perspektiv pogajanj o finančni plati problema.

Govorili smo o intenzivnejšem gospodarskem sodelovanju, predvsem preko skupnih naložb in mešanih industrijskih podjetij, na področju znanstvene in tehnološke raziskave in prometnih infrastrukture.

Ugotovili smo, na primer, da so naši jugoslovanski partnerji zainteresirani za načrt EUREKA, ki se poraja v zahodni Evropi.

Glavnino pogovorov ste torej posvetili gospodarski problematiki.

V kolikšni meri je naše področje zainteresirano za nadaljnji razvoj sodelovanja?

Italija je na tretjem mestu na lestvici trgovinskih partnerjev Jugoslavije in ima bistveno uravnovešene račune. Večina poslov se sklepajo v Trstu ali se skajo skozi naše kraje. Zato je naša država zainteresirana za razvoj čedalje intenzivnejših trgovinskih in ekonomskih odnosov z Jugoslavijo.

To je splošna ugotovitev, vendar smo se v Beogradu naravnost pogovarjali o odnosih med Furlanijo Julijsko krajino in Jugoslavijo, predvsem kar zadeva infrastrukturo in obmejno sodelovanje.

Obojestransko smo poudarili pomen avtocestnih povezav med Trstom, Gorico in Ljubljano. To infrastrukturo moramo dokončati.

Kar zadeva mejno sodelovanje pa smo naleteli na določeno zanimanje za predloge, ki dozorevajo v naši deželi glede področij mednarodnega sodelovanja, kakor tudi veliko zanimanje za znanstveno-raziskovalno dejavnost.

Končno smo govorili o izkoriščanju Jadranskega morja in njegovi zaščiti. Sporazum o ribolovu bo podpisan v kratkem, kar zadeva zaščito Jadranskega morja, pa je mogoče na tem področju razširiti znanstveno raziskovalno sodelovanje.

Nekateri so pisali o vašem obisku, vendar so pudarjali predvsem temo človekovih pravic. Kaj pa pravice manjšin? Ste o tem tudi govorili?

Nekoliko me je začudil poudarek, ki so ga nekateri časopisi posvetili vprašanju spoštovanja človekovih pravic. Mi smo se v Beogradu pogovarjali 4 dni, tem vprašanjem pa smo posvetili dobro uro. Nekateri člani delegacije, ki jim je bilo vprašanje na jeziku, so sprožili nekatera vprašanja in prejeli tudi ustrezne odgovore. Ker jih pozneje niso več načeli, sklepam, da so bili z danimi odgovori zadovoljni.

Govorili smo tudi o problematiki manjšin. Delegacija evropskega parlamenta se je hotela seznaniti z jugoslovanskimi odnosi do narodov in narodnosti. Omenili smo probleme italijanske manjšine v Istri, predvsem pa smo govorili o slovenski manjšini v Italiji.

Vsekakor so to problemi, ki jih bomo morali poglobiti, najbrž na prihodnjem srečanju, se pravi v Bruslju ali Strassburgu, prihodnjo pomlad. Dogovorili smo se namreč, da bomo srečanje temeljito pripravili upoštevajoč tudi specifične probleme, kar naj omogoči učinkovitejšo sintezo stališč.

ITALIJA-ZSSR

Italijansko združenje za kulturne izmenjave s tujino - Pokrajinska sekcija Trst sporoča, da je odprto vpisovanje na TEČAJE RUSKEGA JEZIKA na sedežu organizacije v Trstu, ul. Torrebianca 13, tel. 60158. Urnik: delavniki od 16. do 20. ure, sobota od 10. do 12. ure.

Predvideni so tečaji za začetnike, za otroke, intenzivni in triletni tečaji.

V Križu so prejšnji teden izpeljali enega od zadnjih letošnjih praznikov tiska z uspehom, ki je presegel same organizatorje. Foto M. Magajna

Beseda ni konj...

Glose in polemike o razmerah v našem Blatnem dolu

Pravijo, da vse poti vodijo v Rim. K De Miti pa ni lahko priti. Kdor se priporoča Bogu, nima zjamčenega rezultata. Zato je bolje, če se priporoči drugemu Bogu (Samsi), ki je dober časnikar in ve, kje je treba podrezati, da se ti vrata odprejo, tako se je prejšnji teden srečal z demokrščanskim glavnim tajnikom De Mito.

Pravijo zlobni jeziki, da je bil pogovor živahen, ker obema lahko teče blagovžvenča italijanska govorica.

De Mita je glavnemu uredniku «Primorskega dnevnika» zagotovil, da bo v kratkem sprejel enotno slovensko delegacijo, medtem pa ga je tudi seznanil s stališči krščanske demokracije do naše zaščite. Dvakrat je uporabil izraz «uravnovešen», kar pomeni, da stopa De Mita po žerjavici vsakokrat, ko mora govoriti o Slovencih. KD tradicionalno ščiti manjšine, je dejal, obenem pa ošvrknil vlado, češ naj tudi ona stori svojo dolžnost. Pri tem je na tiho pomolil k Gospodu in se mu zahvalil, da je tudi tokrat prihranil demokristjanom muko voditi italijansko vlado, saj prinaša zadnje čase same težave in probleme. Naj se znajdetta Craxi in Vizzini. (Slednji, resnici na ljubo, bolj misli na likvidacijo svojega tajnika Longa in na njegov stolček, kot pa na naš zakon).

Toda vrnimo se k De Miti. Najpomembnejša obljuba, kateri najbrž niso povsem tuji pogovori s krajevnimi demokrščanskimi voditelji, zadeva srečanje z enotno slovensko delegacijo, ki ji torej tudi glavni voditelj KD priznava, da v svoji enotnosti in pluralizmu predstavlja celotno slovensko manjšino. To še ne pomeni, da se je dokončno odrek iskanju bližnjice, se pravi neposrednih pogajanj z enim samim delom slovenske manjšine, ki je najbolj občutljiv

na demokrščanske pritiske in laskanje. Bližnjica ostaja rezervna karta, če bi KD uspelo razbiti enotnost naše manjšine.

Pravijo, da je deželno vodstvo SSK zaman čakalo v Gorici na srečanje z De Mito. Nekdo jim je srečanje obljubil in SSK je na vrat na nos dosegla celo odločitev sestanka enotne delegacije. Pri tem niti pomislila ni, da je pred nekaj leti celo zapustila enotno delegacijo v znak protesta, ker se je SKGZ v Beogradu srečala z Milko Planinc... sama. Razumeti moramo, da sta SSK in KD tesna zaveznika v deželi, v Gorici in Trstu. Mar se zavezniki ne smejo pogovarjati na samem, brez nadležnih prič? Nihče jim tega ne preprečuje, vendar mora biti vsem jasno, da taki pogovori niso in ne bodo nikoli obvezujoči za vso slovensko manjšino v Italiji.

Vsekakor pa se problem ne postavlja tako dramatično, saj se je De Mita v Gorici izgovoril, da mora «nekam v padsko nižino» in je pustil deželno vodstvo SSK čakati na hodniku. Privoščil si je le krepak stik roke z deželnim tajnikom SSK prof. Bratužem, ki so mu ga predstavili kot goriškega občinskega odbornika. In to je tudi vse...

Ko bo mladinska sekcija SSK v svoji ihtavi polemičnosti spet napisala kako svojo izjavo, naj poteši našo radovednost in oceni tudi pomen goriškega (ne) srečanja. Obljubljeno? Hvala.

* * *

«Nič ni dokončnega, razen smrti». Tako je zapisal filozof, ki ga nekateri naši časnikarski krogi očitno ne poznajo. Zato vztrajno ponavljajo, da se je nabrežinska KPI «dokončno» odpovedala svojemu županu. To bi se bralo kot «imeli smo Furlana, Škerka, Fondo... sedaj pa za vekov veke nič». Kot celjski grofje, kaj? Resnici na ljubo naši nabrežinski tovariši niso nikoli uporabili te besede v svojih sporočilih. Zapisali so, da se «danes» odpovedujejo pravici, da vodijo nabrežinsko upravo in da so pripravljeni glasovati za župana, ki ni komunist... «Danes» pomeni, da so pač sedanjí pogoji taki in da se je KPI odločila za korak, ki je tudi dokaz dobre volje in samoodpovedi v skupno korist. Nikjer pa ni mislila, da ji nikoli več ne bo pripadlo mesto nabrežinskega župana, če bodo za to dani (številčni in politični) pogoji. Za sedaj pa se borimo za to, da bi v Nabrežini ohranili domačo občinsko upravo naprednih in demokratskih sil. To pa zares dokončno.

* * *

Kaj se kuha v nabrežinskem kotlu? Pravijo, da smrdljiva godlja, ki je še tako dober želodec ne more prebaviti. Ptiček, ki je sedel na oknu dvorane in prisluškoval pogovorom med delegacijama socialistov in demokristjanov ve, naprimer, povedati tudi tale stavek: «Adesso i slavi no comandarà più!» Izrekli sta ga demokrščanski občinski svetovalki, ki že brusita jezike za trenutek, ko bosta postali odbornici (za šolstvo? kulturo?). Občinsko upravo naj bi vodil Brezigar (SSK), predlagajo demokristjani, toda samo za dve leti. Potem bi preverili možnost imenovanja italijanskega župana, ki naj bi prekinil prakso povojnih slovenskih županov v devinsko-nabrežinski občini. To naj bi predlagal glasnik KD, s katerim pa se socialisti niso strinjali. Zanje so časi dozoreli in mora Nabrežina dobiti italijanskega župana takoj. Tudi kandidata imajo na razpolago: doseđanjega podžupana Caldija, kateremu so nacionalno oznako potencirali tako, da so mimogrede pozabili, da je sin slovenske matere iz Križa in da se sicer zna izražati tudi v slovenščini. Toda PSI ne gre za «dvojezičnega župana», pač pa za «nekaj, kar naj v obratnem smislu ponovi Hreščakovo operacijo v Trstu pred dvajsetimi leti». Tedaj naj bi vsilili Trstu slovenskega socialista za odbornika, sedaj pa italijanskega socialista za župana v Nabrežini. Kje je tu primerjava, ne vemo. Posebno še, če pomislimo na politični smisel tedanje Hreščakove operacije. KD je tedaj prelomila z nacionalno-liberalno desnico, se sprla celo s škofom Santinom in Lego nazionalne. Tokrat pa je nabrežinsko županstvo le drobiž, s katerim tržaški socialisti kupujejo vstopnico za odbore skupaj z dediči nacionalno-liberalne desnice, Listo za Trst.

V obeh primerih (demokrščanski predlog o županu Brezigarju in socialistični o Caldiju) imamo torej opravka z ofenzivno desnico, ki jo je tako lepo zgoštila v svoji izjavi demokrščanska občinska svetovalka: «Nič več ne bodo ukažovali Slovenci!»

Pravzaprav pa ne gre za to, kdo ukaže. Domače napredne uprave treh strank so v Nabrežini jamčile sodelovanje obeh tuživečih narodnosti. Ustvarjeni so bili pogoji sožitja, ki jih KD skuša ponovno skaliti, najbrž v pričakovanju odločilnega spopada o zaščitnem zakonu.

* * *

Socialistični «mladi lev» na Tržaškem, Gianfranco Carbone, zaman skuša izkoristiti zadnjo deželno krizo, da bi se prerinil v deželno vlado Furlanije - Julijske krajine. Sploh se zdi, da je Carboneju uspelo doslej samo to, da je neusmiljeno odrinil starejšega predhodnika Pittonija. Craxijevski trdi in brezobzirni nastopi mu v družbi z zvitejšimi furlan-

V Križu sta na našem prazniku spregovorila posl. Cuffaro in deželni svetovalec Boris Iskra

skimi tekmeči niso pomagali. Furlanski socialisti so ga že nekajkrat porinili v stran, ko se je približal «oblasti». Višek pa je bil spor, ko so mu odvzeli celo formalno funkcijo predsednika socialistične svetovalske skupine v deželni zboru Furlanije - Julijske krajine.

Carbone je svojo politično kariero zaigral na kocki lokalpatriotizma. Hotel je biti bolj melon od melonov, a se mu na volitvah ni obrestovalo. Sedaj se že nahaja v zavidljivem položaju: v Trstu meloni nočejo socialistov v občinski in pokrajinski odbor, sami pa se pogajajo naravnost s furlanskimi socialisti in demokristjani in ni izključeno, da bo Gianni Giuricin, tajnik LpT, dobil največje zadoščenje, kateremu je posvetil celo svoje življenje: zasedel naj bi mesto predsednika deželne sveta, na katerem je svoj čas sedel njegov osebni nasprotnik in večni tekmeč Pittoni.

In Gianfranco? Obrisati se bo moral pod nosom, zato si je tudi obril nekaj košate brke.

* * *

Na vzhodnem Krasu se je vnela bitka za sinhrotron, točneje, za njegovo lokacijo. Predsednik raziskovalne cone (frazmazon in socialist) Anzelotti hoče zeleno Trnovko, tik pred Padričami, medtem ko je bilo cono dodeljeno področje med Trebčami in Bani, kjer so še nedavnega rili tanki. Anzelotti in tržaška občina se sedaj sklicujejo na dobrohotnost in razumevanje «krajevnega prebivalstva», najbrž pa imajo v mislih posameznike, ki so v nepredvidnosti bleknili stavek, iz katerega je bilo mogoče sklepati, da smo spet pripravljeni na «razlastitvene kompromise».

Tako je napovedno bleknil tržaški občinski odbornik SSK profesor A. Lokar,

DAROV IN PRISPEVKI

Ob poravnavi naročnine so v sklad Dela prispevali tovariši:

Pernarčič Mirko (Bortolo) iz Medje Vasi L. 6.000, Kuret Rino iz Boljunca L. 4.000, Sancin Josip iz Dolina 112 L. 5.000, Ota Nadja iz Krogelj L. 10.000, in Žerjal Diko iz Boršta 74 L. 5.000.

V spomin na Rina Pečariča daruje družina Glavina, Mačkolje 9, L. 15.000 za Delo.

Namestno cvetja na grob Rina Pečariča daruje družina Tul Možina, Mačkolje 32, L. 10.000 v sklad Dela.

V spomin na drago ženo daruje Bogatec Viktor iz Križa L. 50.000 za sekcijo KPI «J. Verginella» Križ

V spomin na brata Ivana daruje Rudi Sosič z Opčin L. 50.000 v sklad Dela.

Ob 31. obletnici smrti dragega očeta Antona Petarosa daruje hči Cilka, Ricmanje 74, L. 30.000 v sklad Dela.

ki je v «Katoliškem glasu» poudaril, da bo tržaška «uprava v bodoče še posebej občutljiva za probleme tamkajšnjega prebivalstva SPRIČO PRIPRAVLJENOSTI, KI JO JE POKAZALO DO OMENJENE RAZŠIRITVE».

Lokar je tržaškemu županu Richetti-ju takoj predložil «ceno» te «pripravljenosti na razširitev» in sicer gradnjo «mnogofunkcionalnega športnega objekta in razvoj naravnega zaščitene gozdnega rezervata».

Ne vemo še, kaj menijo o tem «koordinacijski odbor» in kako sodi gozdna zadruga o «rezervatu» pod zaščito tržaške občinske uprave. Upamo pa si trditi, da izvira lakomnost dr. Anzelottija po slovenski zemlji v Trnovski in skomina po razširitvi cone k Padričam tudi iz te «pripravljenosti», za katero menimo, da je bila samo v glavah prof. Lokarja in katerega izmed njegovih somišljenikov. Trideset kraških organizacij, med katerimi tudi sekcije KPI, SSK in PSI, se je izreklo določno proti vsakršni «razširitvi», tudi za ceno športnega objekta ne.

O zadevi se je odločno izrekla Kraška gorska skupnost, ki jo vodi komunist prof. Budin. Kaj pa čaka predsednik vzhodnokraškega rajonskega sosveta inž. Sosič? Pravijo, da bo leha in ne opravlja svojih dolžnosti. Zakaj ne odstopi v prid mlajših in sposobnejših? Tako se kriza vzhodnokraškega sosveta vleče že nekaj let za ceno neučinkovitosti edinega izvoljenega predstavništva krajevnega prebivalstva.

* * *

Goriški «Katoliški glas» ima pomembno zaslugo, da večkrat na glas pove tisto, kar bi sicer moralo ostati skrito javnosti. Tako je v eni izmed zadnjih števil izšel uvodnik, ki ga je napisal neki -j-r (Marij Maver?) in v katerem je polemika z dr. Dolharjem, deželnim predsednikom Slovenske skupnosti. Uvodničar KG očita Dolharju, da je v Dolini izjavil, češ da «SSK brez pridržkov podpira enotno delegacijo». KG takoj dodaja: «brez pridržkov gotovo ne!» In priznava predstavnikom SSK, da «so se v enotni delegaciji krepko borili za razširitev baze in demokratizacijo nekaterih skupnih slovenskih ustanov (SSG, Glasbena šola, «Primorski dnevnik» in podobno)». Pred tem pa KG poudarja, da ne more biti zadovoljen z doseženimi rezultati. Stalno slovensko gledališče «kljub vsem pritiskom še ni vseslovenska kulturna ustanova, NE PO DUHU, NE PO VODSTVU, NE PO PROGRAMU» in dodaja: «Isto velja za druge organizacije in ustanove, kjer imajo določene politične strukture še vedno svoje trdne monopole».

KG omenja tudi upravljanje in lastnino kulturnega doma v Trstu in druge primere.

Doslej je bilo to vprašanje «rezervirana zadeva», če pa jo je «Katoliški glas» obesil na veliki zvon, tedaj ni razloga, da bi mi molčali.

Ni skrivnost, da smo Slovenci z velikimi naporji in samoodpovedovanjem dosegli visoko stopnjo enotnosti, katere simbol je enotna delegacija, najpomembnejša pobuda pa velika množična manifestacija na goriškem Travniku.

Večkrat smo omenili, tudi pred Travnikom, kako težko je bilo doseči potrebne kompromise, da je pobuda stekla na pravem tiru. Na delu so bile «zaviralne sile», smo pisali, ne da bi jih imenovali. Sedaj je vsem jasno, koga smo mislili. Zaviranje je bilo tolikšno, da je mejilo že na nasprotovanje podobnim manifestacijam. Da je bil Travnik mogoč, je enotna delegacija morala uvesti «drugi tir», kot so ga imenovali z dogovorjeno besedo. «Drugi tir», to so bile vzporedne seje, na katerih je stekla razprava o zahtevah ene (uganite katere?) komponente, ki je hotela imeti večji vpliv v gledališču (pravzaprav predsednika), več mest in člankov v «Primorskem dnevniku», v upravi kulturnega doma v Trstu (sedaj tudi v Gorici?), v Glasbeni matici, v Sloriju, Narodni in študijski knjižnici in celo zvezi športnih društev. «Drugi tir» naj bi bilo nekakšno «plačilo», ki ga je omenjena «zaviralna komponenta» zahtevala zato, da je nekoliko popustila zavore in dopustila skupne nastope, na katerih je seveda (potem) glasno in navdušeno nastopala s svojimi govorniki.

«Katoliškemu glasu» je v «Novem listu» odgovoril predsednik SSK dr. Dolhar. Dokaj ostro daje KG razumeti, naj se ne vmešava v politične zadeve slovenske stranke. Resnici na ljubo je KG nastopal skoraj kot glasilo ene izmed notranjih struj, ki se brezobzirno spopadajo pred večkrat napovedanim kongresom. Dolhar zavrača očitke in poudarja, da je zahteve glede vpliva SSK na razne slovenske ustanove postavljaj z vso odločnostjo v enotni delegaciji. Ne gre torej, za vsebino, pač pa za to, kdo je močnejše udrihal po mizi. Sedaj pa nam res ni jasno, kam pes taco moli. Bo morala enotna delegacija (in z njo slovenska manjšina) plačati račune notranjih razprtij v SSK, ali pa je sklicevanje na «drugi tir» le pretveza za medsebojno obračunavanje?

Komunisti smo že tedaj, ko so bile omenjene zahteve postavljene, poudarili načelno stališče. Priznati moramo slovenskim kulturnim ustanovam avtonomijo. V njihovem okviru naj se torej razvije potrebna dialektika, naj se krešajo ideje, naj tisti, ki je aktiven in prisoten, dobi tudi ustrezno priznanje. Misel, da bi sedeli za mizo in si kot ravbarji delili manjšino po načelu «gledališče tebi, Primorski meni, Glasbeno matico njemu, športna društva tebi, Slori njemu, itd», je za vse poniževalna. Predvsem pa je

poniževalna za naše ljudi, ki nočejo biti drobiž v obračunu «za narodov blago».

* * *

V beneškoslovenskem katoliškem glasilu «Dom» smo prebrali članek, v katerem slovenski dušni pastirji seznanjajo s prepovedjo slovenske maše v Špetru Slovenov.

Po našem je to nov poskus ustrahovanja Beneških Slovencev, ki prihaja naravnost iz videmske kurije in uradov furlanskega vodstva KD, ki očitno ne mara, da bi ga v protislovenski ihti prehitel celo tržaški Ricchetti.

Naj nam bo dovoljeno naivno vprašanje, namenjeno slovenskim katoličanom in njihovim dušnim pastirjem na Tržaškem in Goriškem. Čemu ne organizirate vseslovensko romanje v Špeter Slovenov in tam javno mašujete in molite v materinščini, kot določata koncil in zdrava pamet?

Zakaj tega romanja ne vodijo vaši škofje, kot bodo popeljali konec oktobra istrske in dalmatinske begunce k papežu Janezu Pavlu II?

* * *

«Primorskemu dnevniku» smo hvalježni, da nas je sproti seznanjal z afero prepovedi razstave v Palači Costanzi. Nekatero podrobnosti pa vendarle niso znane. Naprimer ta, da je «nesprejemljivi kompromis» z uvedbo nemščine in angleščine poleg italijanskih in slovenskih podnapisov predlagal nek luteranski pastor, ki je zelo blizu socialistični stranki v Trstu. Najostrejša reakcija na ta predlog je bila v stališču, da bi to lahko sprejeli pod pogojem, da se z velikim

plakatom obvesti obiskovalce, kako so te štiri jezike izbrali: «slovensko in italijansko govorijo ljudje v Trstu in sta bila jezika žrtev bombnih napadov na sv. Jakob, angleško so govorili piloti bombnikov, nemško pa okupatorji tistega leta 1944». Seveda, tega niso sprejeli občinski upravitelji v Trstu, kljub temu, da je prof. Lokar (vedno v KG) napisal, da je «odbornik Seri dodal, da Tržačani ljubijo slovensko kulturo, ki da jo občutijo kot del svoje». Seri je podpredsednik «Leghe nazionale» in član «odbora za obrambo italijanstva» v Trstu ...Torej?

* * *

Nekaj dni po prepovedi razstave v Palači Costanzi je tržaški župan Ricchetti sprejel delegacijo «bojevite» mladinske sekcije SSK, kateri je najprej pojasnil, čemu je prepovedal dvojezično razstavo v mestnem središču. Baje naj bi Ricchetti mladincem SSK obljubil čimprejšnjo postavitev dvojezičnih tabel na Krasu.

Njihovo tiskovno sporočilo, objavljeno v PD, ni dovolj jasno, pa se sprašujemo:

1. Je sploh to res, ali so mladinci Ricchetti slabo razumeli?

2. Če pa je res, kaj pravzaprav misli Ricchetti? Svoj čas je odbornik slovenske stranke zahteval le obnovo treh zarjavelih dvojezičnih in poluradnih tabel v Trebčah, Križu in Bazovici. Je morda Ricchetti mislil samo na te tri žaljive tablice?

3. Ali pa se je Ricchetti z odborom melonov, demokristjanov in drugih nacionalistov, na lastno pest odločil postaviti dvojezične krajevne napise tam, kjer smo jih na lastno pest že postavili sami?

Tako bi nas tudi zafrknili, saj smo dvojezične table postavili tja, kjer nam jih niti KD ne odreka več. Že tedaj smo zapisali, da nima smisla «nositi vrče na Samos». Sedaj pa se nam utrinja misel, ali bi tržaška občina ne ravnala pametneje in plačala že postavljene table, jih skratka, posvojila?

4. Vztrajamo, da so bile postavljene table (ki se jih začuda ni nihče dotaknil, najbrž zato, ker je spoznal, da so deloma tudi dokaz naše šibkosti) zgolj «simbol» tega, kar zahtevamo in terjamo od javnih oblasti in ne samo na Krasu, pač pa povsod, kjer živimo, torej tudi v okolici in predmestnih četrtih.

Konec koncev pa smo prepričani, da se bomo morali za dvojezično toponomastiko še boriti in da se nam bo tedaj pridružila vsa mladina, tista, ki verjame «slovenski stranki» in ona, ki se udeležuje v narodnostno mešanih demokratičnih strankah in organizacijah. Mar ne?

* * *

Predsednik italijanske vlade Bettino Craxi je pred meseci izjavil v intervjuju za «Gazzetti dello sport», da je «nepopoljšljiv nacionalist». Seveda ni besedi «nacionalist» dal nobene negativne poante, nasprotno, v tem je hotel poudariti svojo različnost z internacionalistično tradicijo socialistov v Italiji in tudi v sodobnem svetu (pomislimo samo na Brandta in Olofa Palmeja).

Svoj nacionalizem izkazuje Craxi kakor ve in zna. Pravijo, da zbira Garibaldijeve trofeje in da ni darila, ki bi ga bolj osrečilo kot stara garibaldinska srajca ali plašč, ostroge ali slika iz tega zgodovinskega obdobja. V tem, seveda, ni nič hudega. Konec koncev spada tudi Garibaldi v internacionalistično tradicijo italijanskega prepoveda. Mar ni prav Garibaldi «junak dveh svetov», ki se je boril z orožjem v roki za svobodo Latinske Amerike in Italije, svoje prostovoljce pa je ponujal celo ruskim narodnim revolucionarjem in drugim slovanskim narodom.

So pa tudi drugačne plati tega nacionalizma, ki smo jih občutili v Trstu, kot naprimer nesrečni govor o «tesnih in smešnih mejah», izrečen na glavnem mestnem trgu ob 30-letnici londonskega sporazuma. Stavek kaj radi ponavljajo tržaški meloni, katerim je bil najbrž namenjen kot dražilo in poživilo.

Zadnja pogruntacija našega predsednika vlade pa izhaja naravnost iz konkordata med državo in cerkvijo. Craxi in kardinal Casaroli sta se dogovorila, da bo Italija priznala dva nova praznika, kot nekakšen popust za nekdanje ukinjene praznične dni. Cerkvi bo država priznala 6. januar, dan svetih treh kraljev (Epifanija), ko se Italijani spominjajo čudežne Befane in njenih daril. Cra-

S festivala tiska v Križu

Tovariši in tovarišice na delu: njihovi požrtvovalnosti gre največji del zasluge za uspeh vsakega praznika.

xi pa s svojim sporočilom poudarja namen ustanoviti nov državni praznik: «dan trobojnice», nekako po zgledu ameriškega «Independence day», ko vsi Američani, od šolarjev do veteranov, častijo spomin na svoje prve borbe za neodvisnost izpod britanskega jarma. Tega dne v Ameriki častijo (z roko na srcu, kot je tam navada) tudi zastavo «star and stripes», zastavo s črtami in zvezdami, nosijo cvetje na grobove padlih in podobno. Craxiju se najbrž zdi lepo, če bi v Italijo, poleg kokakole in drugih ameriških vragolij in tv-filmov, uvedli še praznik zastave in prvih borcev za neodvisnost.

Nič nimamo proti takemu prazniku, če bi ne bil priložnost za možne nacionalistične izbruhe. Pomislimo samo za trenutek, kako bi ta praznik zgledal pri nas, ali v Benečiji.

Seveda si nihče ne pričakuje, da se bo predsednik vlade premislil samo zato, ker bi nacionalistično izrabljanje «praz-

nika trikolore» žalilo redke narodne manjšine v državi, oziroma, ker bi z njim manipulirala desnica.

Tu se nam sploh sama ob sede sproži misel, da Slovenci nimamo nič proti italijanski državni zastavi, saj jo izpostavljamo in obešamo na naših javnih prireditvah, skupaj s slovensko narodno zastavo, kot dokaz naše lojalnosti. Toda priznati moramo, če smo iskreni, da je nismo vzljubili in je ne bomo, dokler nam bo država mačeha in dokler bodo naši nasprotniki izkoriščali tudi taka znamenja za ustrahovanje ali poniževanje naših ljudi. Tedaj, ko bomo imeli globalni zaščitni zakon in se bomo zares počutili doma v svoji domovini, kot enakopravni državljani druge narodnosti, tedaj bomo lahko tudi občuteno proslavljali tudi tak praznik državne zastave, kakršnega nam predlaga Craxi. Dotelej pa naj nam nihče ne zameri zadržanosti in ravnodušnosti, če že ne odkritega nasprotovanja.

Konec koncev pa bi lahko vprašali našega predsednika vlade Craxija: kaj pa je sploh potreben «praznik trikolore»? Če že mora država obnoviti civilni praznik, naj obnovi ukinjeni «dan republike» 2. junija, ki nas spominja na zmago na referendumu proti savojski kraljevini in torej prvega političnega uspeha odpora proti fašizmu in nacizmu, kateremu je sledila odobritev republiške ustave. To je tudi naš praznik, saj se iz leta v leto spominjamo tudi na neurešene člene ustave in neizpolnjene obveznosti italijanske republike do naše prebivalstva.

Čemu vam je na poti «dan republike», gospod ministrski predsednik? Saj res, že zdavnaj se vi in vaši zavzimate za «drugo republiko», drugačno ustavo, spremenjen politični sistem.

Za tako republiko pa potrebujete tudi podporo desnice, praznik «trikolore» pa so zanjo dobre limanice, kajne?

Črt

Miting «Kladiva» na Koroškem

Štirideset let konca vojne, trideset let državne pogodbe. Pod temi gesli smo letos doživeli število svečanosti, kjer se je oficialna politika spominjala dogodkov, ki so bili osnova druge republike Avstrije. 1985 bi moralo vsebovati poklon in počastitev tudi slovenskih upornikov antifašistov. Doživeli pa smo samo poniževanje in ignoriranje. Slovenci, ki smo plačali največji krvni davek za svojo svobodo, s katero se danes samozadovoljno šopirijo nemško nacionalci, smo bili porinjeni v ozadje, ker se baje nismo borili za svobodno Avstrijo, ampak izključno za priključitev k Jugoslaviji. Res je, da je bila združitev z matično domovino Jugoslavijo važen moment osvobodilnega gibanja. V danem sgodovinskem trenutku, je bila ta zahteva tudi utemeljena in upravičena. Koroški Slovenci s prvo avstrijsko republiko niso imeli kaj prida izkušenj. Videli so, kako malo je bila avstrijska država pripravljena ščititi manjšino, kako je prepustila odločitve glede Slovencev nemško-nacionalnim krogom, ki niso imeli drugega cilja, kot izbrisati slovenski narod z avstrijske karte in ne nazadnje so videli, kako so bili pripravljeni takozvani borci za svobodno nedeljeno Koroško prodati le to v trenutku za en «heil Hitler», nemškemu rajhu. Logična posledica teh izkušenj je bilo množično gibanje koroških Slovencev za združitev z ostalim slovenskim prostorom v Federativno socialistično republiko Jugoslavijo. To gibanje je bilo povsem demokratičnega značaja. To pa je bil samo en moment naše borbe in nimamo se zaradi tega kaj sramovati. Drugi, gonilni in za vsakega odločilni moment, da se je priključil partizanom, antifašističnim upornikom, pa je bila želja po svobodi izpod nacističnega terorja. Da je bil to bistven doprinos k svobodni republici Avstriji, nam je priznala avstrijska republika sama. Na žalost samo v trenutku, ko se je to njej zdelo oportuno in ko je imela od tega korist. Naši politiki, ki so se pogajali z zasedbenimi silami o državni pogodbi, bi bili v hudi zadregi, če ne bi mogli dokazati, da ni bila Avstrija kar preveč voljan repek nemškega rajha. Na koga so se spomnili, ko so polagali račun pred svetom, račun ki je moral vsebovati tudi voljo do upora avstrijskega naroda? Na koroške partizane. Niso bili samo spretni politiki, ki so nam privolili državno pogodbo, ampak tudi mi koroški Slovenci, pomagali smo polagati temelje te države, kar pomeni, da je bila slovenska partizanska borba tudi borba za svobodno neodvisno Avstrijo. In kar so Avstrijci do leta 1955 priznali kot resnico, danes ni laž. Najmanj pa si pustimo očitati greh izdajstva od raznih Hitlerjungov, Heimatdiesterjev in drugih nemško nacionalnih krogov.

Oni, in tukaj imajo ogromen vpliv na koroško politiko tudi oficialne Koroške, nam odrekajo pravico do lastne zgodovine.

(iz govora slov. urednice «Kladiva»)

Peršmanova domačija, kjer so pred 40 leti podivjani esesovci pobili 12 članov zavedne partizanske družine, je pred dnevi sprejela več sto mladih ljudi, Slovencev in Nemcev, zbranih na mitingu Kladiva, bojovitega sedaj že dvojezičnega glasila napredne koroške mladine.

Povod za miting je bila nujnost, da se na dostojen način proslavi 40-letnica osvoboditve in pri tem vrne pravo vlogo boju koroških Slovencev, ki so ga uradne oblasti sramežljivo (ali oportunistično) enostavno prezrle, ne da bi naletele na ustrezen odgovor ostalih demokratičnih sil.

Mladim Nemcem in Slovencem s Koroške, italijanskega zamejstva in domovine, so se pridružili tudi mladi Hrvati z gradiščanskega, ki so ogreli vzdušje s satiričnim, manjšinsko angažiranim rockom.

Program mitinga je bil kar se da pester. V soboto zvečer so v Šentprimozu, prikazali sovjetsko partizansko dramo «A zarje so tukaj tihe».

Miting se je preselil v nedeljo dopoldne v Železno Kaplo, kjer so za otroke prikazovali kar v farni dvorani igrice «Švigulin», sicer v slovenščini, toda tako, da so ga razumeli tudi nemški otroci.

Iz Železne Kaple do Peršmanove domačije je nekaj ur hoda, po planinah in senošetih. Domačini so zato organizirali kar pohod po poteh domačih partizanskih komandantov - Lenarta in Gašperja. Pri Peršmanovih so zatem odkrili razstavo o deležu avstrijskih antifašistov k svobodi. Zapel je moški pevski zbor PD Zarja, spregovoril pa so predsednik zveze koroških partizanov Janez Wutte Luc, za zvezo koroških izseljencev Jože

Partl, za nemške politične preganjance in deportirance pa Josef Nischelwitzer.

Zbrani mladini so med koncertom manjšinskega rocka spregovorile slovenske in nemške urednice Kladiva, vodja solidarnostnega odbora za obrambo dvojezičnega pouka pred napadi nemških nacionalistov, slovenski predstavniki iz domovine in zamejstva. Njihovi govori so opozorili na rovarjenje nacionalističnih sil, da bi 40 let po osvoboditvi odvzeli koroškimi Slovincem še tistih nekaj pravic, ki so jim ostale in so na poti Heimatdienstu in oblastem.

Napredne, demokratične, dosledno antifašistične sile so zato uredniki Kladiva pozvali, naj nastopajo dosledneje in se postavijo po robu poskusom ustvarjanja novih napetosti v srednji Evropi, prostoru, kjer je mir možen samo ob sožitju in enakopravnosti vseh narodov in narodnih manjšin.

V nadaljevanju objavljamo besedila govorov, ki nazorno pričajo o razmerah na Koroškem in ustvarjenem odnosu solidarnosti med naprednimi Nemci in Slovenci, kar je nedvomno velika zasluga majhne, toda bojevitve avstrijske komunistične partije. S tem v zvezi objavljamo tudi ocene, ki nam jih je dal tova-

riš Mirko Messner, funkcionar KPA za slovenska manjšinska vprašanja.

MESSNER:

Namen mitinga je bil dvojen. Prvi namen je bil ta, da pošteno proslavimo 40-letnico osvoboditve izpod nacifašizma, drugi namen pa je bil ta, da se odzovemo provokaciji, ki imamo z njo opraviti v zvezi s šolstvom, ker nameravajo, kakor znano, okrniti dvojezično šolstvo zelo bistveno, s tem, da bi ločili razrede. To pa bi bil, po našem, prvi korak k ločitvi šol. Torej ta dva pomena je imel miting. Če se pa poglobimo v ti dve vprašanji, potem je treba ugotoviti še sledeče: prav ob 40-letnici je pri nas uradna Koroška proslavila ta datum na zelo svojstven način. Prispevka slovenskih partizanov k osvoboditvi Avstrije ni samo ignorirala temveč ga je predstavljala kot negativni faktor, kot faktor grožnje demokratični Avstriji. Namen take ideološke propagandne ofenzive, ker o taki moramo govoriti, je pa seveda zelo prozoren. S tem se skuša spodrežati zgodovinske korenine nacionalne zavesti koroških Slovencev, da bi

si olajšali tudi boj proti dvojezičnim šolam».

Kako ocenjujete nedavno srečanje med italijanskimi nacionalisti na Tržaškem in koroškim Heimatdienstom?

MESSNER:

V našem krogu smo o tem razmišljali in zaključek do katere smo dospeli je, da gre očitno za povezovanje nazadnjaških sil v tej regiji, ki gre preko državnih meja. Očitno z namenom, da se iz tega dela Evrope spet napravi neko žarišče nemira, neko žarišče šovinizma, s tem pa so povezani tudi računi tistih ljudi, ki preko okvira te ozke regije zasledujejo tudi cilje v zvezi z oboroževanjem oziroma s psihološko vojno, ki je s tem oboroževanjem povezana in pa s pripravljanjem tako rekoč propagandne vojne proti vsemu, kar je naprednega kar je levčarskega ali kar je demokratičnega. Ampak na vsak način se nam zdi, da smo te pojave še vse premalo ocenili, predvsem pa gre zato, da bomo to tudi skupno ocenjevali, ker se nas vseh tiče, skupno Slovenci v Italiji, Avstriji in pa nemško govoreči demokrati tukaj oziroma italijanski pri vas v Italiji».

GERHARD STEINGRESS:

Zgodovina koroške slovenske manjšine je zgodovina izločevanja iz družbenega življenja te dežele. Politično izločevanje, to je »tristrankarski sporazum« in likvidacija manjšinske zaščite. Ekonomsko izločevanje, to je gonja proti tako imenovanim slovenskim podjetjem. Izločevanje v kulturi, to je odstranjevanje slovenskega jezika iz javnosti, je ponemčevanje, je uničevanje dvojezičnih napisov. Socialno izločevanje, to pomeni: tu Slovencev, tam »Nemec«, to pomeni ločevanje, getizacija, »ohranjevanje nemškega kulturnega prostora«. In to pomeni v zadnjem času predvsem ločevanje šolarjev, trganje vezi med otroci iste vasi, istega jezika, iste hiše.

Kje bi se pravzaprav sploh še dalo izločevati koroške Slovence pod zlagani geslom »domovinske službe«, kam bi se jih dalo odriniti? Preostaja še izločitev iz Avstrije same: kdor se ne da »ponemčiti«, se naj spravi. In kdor se ne spravi prostovoljno, tega je treba potisniti v kot, ga obrekovati, ga ožigosati kot nepoučljivega, ekstremista, slovenskega nacionalista. Spremeniti ga je treba v »tujca v domovini«. Koroškim Slovincem preti neslavna bodočnost: izobčenje iz avstrijske nacije, če ne bodo pripravljeni, da se zlijejo z njo kot »Nemci«, če ne bodo pripravljeni, da se odpovedo svojim pravicam, zagotovljenim z državno pogodbo.

Ali hočemo nacionalno izobčenje koroških Slovencev? Ali jo res želimo, s strani avstrijske nacije, kot patrioti in

antifašisti? Ali ni tako, da imajo tisti, ki to dejansko želijo, povsem druge name-re, ki načelno nasprotujejo avstrijskemu stališču? Kaj se bo zgodilo, če Avstrija kot nacija nadaljuje s tako politiko, če še naprej izločuje v njej sodelujoče razne narodnosti, ker se nočejo »ponemčiti«?

Kakšen je cilj take ponemčevalne politike v Avstriji? To je cilj velenenštva, tiste nore ideje, ki je služila nacionalso-cializmu in je vzela življenje 60 milijonom ljudi v drugi svetovni vojni. Taka politika nima nobenega opravka z interesi neodvisne Avstrije! S pomočjo te politike so Avstrijo zbrisali z zemljevida, jo priključili barbarskemu sistemu!

Kdor se bori za enakopravnost koroških Slovencev, se ne bori samo za obstoj neke manjšine slovenske narodnosti znotraj avstrijske nacije, se ne bori samo proti nemškonacionalnim in neofašističnim tendencam, proti reakcionarnim in protidemokratičnim ukrepom — ne, ta se bori tudi za demokratično, antifašistično, nacionalno neodvisno Avstrijo.

Zato je napačno in nesprejemljivo, če govori naprimer žitrajski župan Posod o sebi in o sebi podobnih kot o »Nemcih«. Zupan avstrijske občine Žitara vas je namreč Avstrijec in ne Nemec. Kdoro Avstrijce imenuje »Nemce«, ta podpira — hote ali ne hote — tiste teze, ki prihajajo iz nemškonacionalnega in neofašističnega tabora in jih je mogoče razbrati iz glasila »Ruf der Heimat«. Avstrijci so

zaradi tega Avstrijci, ker niso Nemci in nočejo biti Nemci.

Nemško usmerjeni Avstrijci pa niso patriotični, narodno zavedni Avstrijci, ker v imenu Avstrije govorijo za Nemčijo in zato proti Avstriji. Nemško usmerjeni Avstrijci so, kakor je znano, Avstrijo že svojčas prodali Hitlerju in vsak hip so pripravljeni storiti nekaj podobnega.

Iz teh razlogov je boj za enakopravnost koroških Slovencev kot narodne manjšine najožje povezan z bojem za obvarovanje Avstrije kot neodvisne nacije. Če bodo nemškonacionalne in neofašistične sile zmagale v šolskem vprašanju, bo uničen del Avstrije v koroški deželi. Zato pa: borimo se proti temu, skupno in bolj povezano kot doslej. Postavimo manj važna sporna vprašanja v ozadje, da se bomo ojačili, ne govorimo eden mimo drugega, učimo se iz izkušenj, oblikujemo široko in močno demokratično fronto narodno zavednih, patriotičnih Avstrijcev in Avstrijk. Borimo se za demokratično, socialno napredno, nacionalno samostojno, miroljubno Avstrijo, ki nudi prostora vsem svojim nacionalnostim, kjer ni prostora za šovinistično politiko ločevanja, kjer ni prostora za barbarstvo na kulturnem področju. Na ta način bomo vlili koroškim Slovincem prepričanje, da se računi tistih, ki jih hočejo potisniti ob zid, ne bodo izpolnili. Tako ne služimo samo cilju enakopravnosti koroških se Slovencev, temveč tudi narodni samostojnosti Avstrije in miru.

LIESELOTTE WEINBERGER:

Leta 1920 se je vršil na Koroškem plebiscit. Kmalu za tem, ko je večina na južnem Koroškem glasovala za Avstrijo, je Arthur Lemisch že izjavil: «Eno generacijo imamo časa, da zanesenjake spravimo spet na koroško linijo. Z nemško kulturo in koroško sproščenostjo, bomo, če bosta šola in cerkev doprinesli svoje, to naše delo opravili».

Danes, 65 let kasneje, eno generacijo kasneje torej, ožigosajo slovenščino z atributom govornica ekstremistov, in še naprej skušajo iztrebiti slovenščino iz šole in javnosti.

V medijih, in s tem prehajam na Kladivo, se dvojezičnost komaj zrcali. Premoč medijev v nemškem jeziku je ogromna in interesom slovensko govorečega prebivalstva ne nudi prostora. Ker torej mediji v nemškem jeziku te naloge ne izpolnjujejo, se trudijo Slovenci, da interese in težnje manjšine posredujejo tudi nemškogovorečemu bralcu. Tako je Kladivo od januarja letošnjega leta naprej dvojezično. S tem hočemo dokumentirati tudi skupno ukrepanje nem-

ško — in slovenskogovorečih Avstrijcev v manjšinskem in drugih demokratičnih vprašanjih. S tem v zvezi bi poudarila, da se ne zavzemam za manjšinske pravice samo iz sočutja ali solidarnosti — saj sama nisem Slovenska — zavzemam se, ker se branim proti vsakršnemu diktatu nemškonacionalnih in desnih sil. Kajti isti ljudje, ki se zavzemajo za likvidacijo dvojezičnosti na šolah in v javnosti, ki vedno spet ščuvajo proti manjšini v deželi, hujskajo tudi proti meni — ker se zavzemajo za smrtno kazen, ker ščuvajo proti tujcem in obrobim socialnim skupinam in ker jih hočejo potisniti v kot. Prav isti so, ki so proti pravicam žena, in prav isti so tudi, ki vsakršno antifašistično zavest skušajo uničiti že v zarodku. To so tisti, ki jih označujem kot nesocialne, nečloveške, nede-mokratične in nesocialistične. V njihovih glavah živi nemškonacionalna ideologija mlajše preteklosti še naprej, ta ideologija pa se zdaj, pogojeno zaradi ekonomske situacije, še bolj krepi.

Te sile, ki sem jih naštel, prav tako diskriminirajo tudi nemškogovoreče de-

mokratične Avstrijce, in tudi nje hočejo getizirati. Prav ti krogi pa hočejo prirediti 5. oktobra tako imenovani svobodnjaški komers v celovški sejamski hali. V «Klartext»-u, glasilu NDP, to že objavljajo. In beležijo tudi že, kdo vse je prevzel pokroviteljstvo: Wagner, Knafl, Heider in Guggenberger (deželni glavar, njegov namestnik, predsednik FP in celovški župan).

Mislim, da se moramo vsi skupno braniti proti takim zastopnikom prebivalstva. Zato naprošam vse navzoče, da podprejo akcije antifašističnega komiteja proti tej prireditvi 5. oktobra.

Še nekaj: Zdi se, da so si v tej deželi osvojili nemškonacionalci in desničarji pojem domovina. Avstrija pa je domovina več narodnosti, je domovina Hrvatov, Slovencev, nemškogovorečih Avstrijcev in drugih.

V interesu razvoja demokracije je, da morejo vse narodnosti v Avstriji živeti brez diskriminacije druga ob drugi in druga z drugo. V interesu razvoja demokracije je, boriti se proti težnjam po nadmoči s strani nemških nacionalistov.

ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT - ŠPORT

Nogometaši edini krivci?

V naši zamejski javnosti je te deni izbruhnila nova zanimiva polemika, ki je najbrž dalj časa tlela pod pepelom. Gre za polemiko o «Jadrano», sloviti združeni zamejski košarkarski ekipi, ki se je po nekaj letih trdega boja in dela končno prerinila v višjo ligo.

Lani je «Jadran» odstopil svojega najboljšega igralca Borisa Viteza za tržaški (italijanski) ekipi «Stefanel». Od nje je prejel Maurica Čuka, s katerim namerava nastopati tudi v sedanji sezoni.

Da bi podčrtali «vseslovenski» značaj ekipe so naši gospodarski operaterji ustanovili posebno finančno družbo «Finjadran». Da bi pa okrepili ekipo, so najeli italijanskega igralca. Tu se vse začne, saj je polemika o prisotnosti italijanskih igralcev v naših ekipah (predvsem nogometnih) svoj čas imela velik odmev. Sedaj pa se je pregrešil sam «Jadran», ki je nekaterim bil zvezdniški simbol etnične neomažeževanosti... Dr. Gantar je utemeljil najetje italijanskega igralca, češ da to terja neizprosni zakon uspešnosti in učinkovitosti. Zveza slovenskih športnih društev pa je s svojo izjavo obsodila početje «Jadrana», češ da krši veljavna pravila zamejskih športnih društev.

Naš sodelavec Bruno Križman po svoje komentira dogodek v spodnjem članku. Prepričani smo, da se bo razprava nadaljevala in zato poudarjamo, da smo že sedaj pripravljeni objaviti tudi drugačna mnenja.

Uredništvo

V domači javnosti se hitro viša temperatura, ki označuje zanimanje za športne dogodke. V različnih fazah se bodo začela prvenstva v katerih bodo startali košarkarji Jadrana, odbojkari- ce Mebla in igralke namiznega tenisa zgoniškega Krasa. Medtem bo stekel tudi domači žal zarjaveli nogometni stroj, postopoma pa bodo svoje napore začeli tudi odbojkarji in košarkarji. Od domačih športnikov je le malo takih, ki imajo svojo tekmovalno sezono v poletnih mesecih.

Kakovosti treh najvidnejših ekip v domačem športu — stvarne Jadrana, zaželjene Mebla in izgubljene Krasa — naj bi bile predmet našega športnega vložka, ki naj bi skušal le spomniti na nekatere pojave, ki bi jih iz določenega vidika lahko smatrali za negativne.

Med slavlji po napredovanju Jadrana v B-ligo so padle celo izjave, da pomeni dogodek neke vrste Travniki (manifestacija v Gorici 1. 1984). Sploh se je večinoma nagibala k narodnostnemu pri-

stopu in menda je malokdo zabeležil, da je znaten športni uspeh slonel prvenstveno na znoju. Med tekami Jadrana so bili zabeleženi tudi modni defileji ali obiski osebnosti katere se v javnih občilih ima za vidne. Vse to je nastalo postopoma, ko se je ekipa razvila v silo in se je marsikdo v zadnjem hipu odločil za «revolucijo».

Primer Jadrana, ki predstavlja prej srečno naključje dobrih človeških letim kot redne zmogljivosti našega zamejskega športa, je treba sprejemati kot nepričakovano darilo, vsekakor brez fanatizma in s prepričanjem, da navijači v veliki večini niso športniki in sedeči tisoči v športni palači večajo ugled domačega športa v manjši meri kot najbolj skromen od aktivnih odbojkarjev, atletov ali rolkarjev. Ne gre tudi spregledati, da slo- ni sreča ekipe na določeni finančni pod- pori, ki res ne bo obogatila nikogar, je pa osnova katere pripadniki manj gle- daliških športnih zvrsti ne uživajo.

Za domači šport je že dolgo let značilno, da premore znatno boljši organizacijski kader kot specifično športnega. V majhnem krogu v katerem se gibamo je to tudi normalno. Kader organizatorjev se da ustvariti ob denarju (katerega je res veliko), postavnih fantov in deklet in predvsem takih z voljo do trdega dela pa ni na razpolago v zadostnem številu.

V kri sta že prišli navada in streljenje, da se boljše ekipe skuša jačati s športniki in športnicami italijanske narodnosti, kar je za razumevanje med državljani izredno dobro sredstvo, ali pa za čisto novačenje v matični domovini.

Zanimivo je, da v širši javnosti zadnji taki primeri sumljivo še nikoli niso prišli v razpravo in se je celo nekdo zgrajal, da so športnico iz Zagreba imeli za tujko. Iz marsikaterega foruma pa so tudi neusmiljeno streljali na uboge nogo-

metaše, ki imajo (brez zamere) vodstva na nižjem akademskem in finančnem nivoju, ne razpolagajo s «fin-družbami» in so podvrženi pritisku, katerega si dvoranski športi niti ne sanjajo. Res je tudi, da je primer «tujih» nogometašev veliko bolj razširjen, ima pa nogometna ekipa 11 igralcev, nogomet igra manj študirajoče in več delavske mladine, treniranje in igranje se večji del sezone odvija v veliko slabših pogojih (zvečer ob slabi razsvetljavi, na slabih peščenih igriščih, v blatu itd.).

Vsekakor ima vsakdo pravico, da dela po svojem uvidevanju, ne sme pa izpred oči prepričanje, da postaja šport vse manj šport in vse več predstava kjer odlično igramo vlogo menažerjev in navdušenih navijačev, slabše pa tisto na pornejšo aktivnih športnikov.

Bruno Križman

Občina Dolina sporoča, da bo prihodnjo soboto in nedeljo 28. in 29. septembra 1985 sporazumno s prijateljsko občino Sežana TRADICIONALNI PROST PREHOD MEJE V BOTAČU.

V obeh dneh bo možen prehod od 9. do 17. ure.

Obiskovalcem priporočamo, da vzamejo s seboj osebni dokument in čim manj opreme ter da se ne oddaljujejo od označene steze prijateljstva.

Novi stadion

Šlo bo tudi brez

Bo ali ne bo Triestina uspela z A-ligo? Človeški material dobro obeta na razpolago pa je tudi izgovor za morebiten neuspeh. Nov stadion!

Nogometni klub je preko demagoških anket pritisnil na politično oblast, ki je brez večjega obotavljanja sprejela napotek in brž začela s študijami. Vse kaže, da bo nov stadion zrasel na območju klavnice, torej tik sedanjega. O milijardah, ki bodo potrebne se ne govori. Nogomet je svetjši od celega trga Unità.

Pred mnogimi mnogimi leti je Triestina že igrala v prvi ligi. Mesto je tedaj štel 280 tisoč duš in stadion je glede na zmogljivost odgovorjal potrebam saj se je res napolnil le enkrat ali dvakrat v prvenstvu. Mesto ima danes samo 240 tisoč prebivalcev in odstotek zelo starih (ki stadiona ne posečajo) je višji, Triestina pa igra v B-ligi. Tekme obiskuje po 12 do 15 tisoč gledalcev (z nekaterimi izjemami seveda), ki imajo na razpolago dve zložljivi tribuni, ki jih prej ni bilo. Znatno večji prostor je postal za enako število gledalcev pretesen!

Med gledalci, ki navijajo za De Falca

in tovariše se opaža korenito spremembo miselnosti, ki jo je v zadnjih desetletjih prinesla motorizacija. Avto, ki sprejme štiri osebe je poprečno zaseden od manj kot dveh, navadno pa od ene same. Na desnem prednjem sedežu leži časopis, torbica ali kaj podobnega, na zadnjem pa dežnik, plašč ali kaj takega kar ni nujno, da je brž pri roki. Avto je svetišče. Če stopaš ne spravljaš voznika v zadrego zaradi varnosti ali odgovornosti temveč predvsem zaradi morebitnih umazanih čevljev.

Tako udobnost bi želeli na tribunah stadiona. Vsak naj bi imel svoj udoben sedež (personaliziran), v primerni razdalji od sosedu, da bi udobno sedel, kadil in se kretal «...come i Furlani...».

V Vidmu imajo tak stadion, ki je nastal v vnemi popotresne obnove. Zaostalo Grezarja Tržačane boli. So pa taki faraonski stadioni značilni tudi za južno Italijo, kjer je marsikatero mesto na nivoju Bombaya ali Cairu glede snage in družbenih uslug, na nivoju Moskve ali Helsinkov pa glede stadiona.

Trstu nov stadion ni potreben.

Vtis potovanja po latinski Ameriki

S previdno radovednostjo v Santiago de Chile

Bruno Križman

V Santiago de Chile prideš iz Argentine po strmen spustu s hrbtenice Andov in po krajši vožnji po delno obdelani planoti, mestoma poraščeni s kaktusi. Že na meji te časovno dolga čeprav ne ostra kontrola spomni, da prihajaš v deželo, kjer ima policija glavno besedo.

V prestolnici se policijska prisotnost za večkrat pomnoži. V mestnem središču in tudi dlje izven njega vlada red. Pocestni kramarji nevsiljivo ponujajo raznovrstno blago. Podzemski železnica, ki je še brez vsake praske, povezuje srce čilske prestolnice z elitno četrtjo Barrio Alto. Smo sredi februarja. V Čilu je poletje in kupi sočnih breskev pripomorejo, da se lepo odčepaš.

Napetost pa je opazna. Že na zidovih središča opaziš politične napise. Protirežimske, pri pisanju katerih se tvega življenje in take, ki so v prid Pinocheta. Pišejo jih na skrivaj, vendar brez vsake nevarnosti, redki res vneti pristaši trinoga. Policisti, ki so tu «carabineros», so v parih posejani res na gostu.

V mestu s še mlado kolonialno zgodovino je vse strnjeno v ozkem prostoru in predsedniška palača Moneda, v kateri se je pred 12 leti tragično končal čilski poskus neodvisnosti, je le nekaj sto metrov od osrednje promenade Ahumada.

Na trg stopiš s tesnobo. Ob glavnem vhodu stojita dve častni straži, med njima pa efektivni stražar s pripravljenim mitraljezom, vendar v belih rokavicah. Na ulici, ki teče vzdolž nasprotne strani trga, plapolajo velike palače zastava ZDA. Tu so «Lobos de San Francisco» (volkovi iz San Francisca) kot so imenovani pravi gospodarji Čila v pesmi ansambla Inti Illimani.

Početniški meseci verjetno prispevajo k mirnejšemu obdobju in carabineros ne izgledajo posebno napeti. Stopim k dveh mladima varuhoma čilskega režima s pretvezo cestnih informacij. Izredno sta vljudna in priložnost izkoristim za bolj vroče argumente, ki so bili pravzaprav cilj.

«Neredi? Ne! Vse je mirno. Zgodi se res, da pride do protestov. Delo skrajnežev, ki nima odziva. Ni redko, da do

njih pride le zaradi možnosti ropanja trgovin».

V torbi je skupaj s fotoaparatom tudi mini-registrator, ki beleži razgovor. Žal bo strojček s svojo vsebino dva tedna kasneje v Peruju menjal gospodarja.

Carabineros pa niso tako številni le zaradi ropov. Ob Monedi in na drugih strateških točkah so stalno pripravljeni vodni topovi in carabineros v polni bojni opremi čakajo v posebnih avtobusih na morebiten poseg. Posebno živo je v torek 12. februarja.

V majhni vladni krizi sta odstopila dva ministra, med njima silno važna osebnost tistega za notranje zadeve. Patrulje so še številnejše, v stranski ulici blizu Monede čaka par oklopnih vozil in pred palačo samo nestrpno postaja skupnica tujih dopisnikov, da bi kaj izvedela o «rimpaštu».

Carabineros v Čilu niso več podobni tistim klasičnim oficirjem latinske Amerike, vampastim, brkatim, s črnimi očali in s širokimi nerodnimi kapami. CIA je čilsko policijo strokovno prevzgojila in carabineros so postali pravi profesionalci, po potrebi tudi morilci. Zvestobo se od njih ob primernih politični vzgoji tudi kupi. Komaj v službo sprejeti policist prejema plačo, ki odgovarja tisti delavca z 10-letno delovno dobo, po 3-4 letih službovanja pa se mu dohodki pri-

bližno podvojijo. In še lahko spi in je v kasarni, posebno če še nima družine. Vse to sem zvedel neposredno od dveh mladih carabineros in ne od marksistične propagande. Oficirja, ki je poveljeval skupini pri oklopnih vozilih, sem vprašal če ga lahko fotografiram. «Raje da ne!», je vljudno vendar odločno svetoval.

Na promenadi Ahumada je bilo dva dni prej, v nedeljo zvečer, vse živo. Številne zelo kakovostne glasbene skupine so imele svoje koncerte. Sama narodna glasba in romance. Nikjer ameriške «vomit» glasbe. Presenečen sem zabeležil, da je skupina «Mensaje» (sporočilo) izvajala celo (nepolitične) pesmi Victorja Jare, mučenika po Pinochetovem udaru in ljudske umetnice Violete Parre. V enem od številnih kioskov za časopise sem izsledil celo glasilo francoske KP «l'Humanité», čeprav s prebarvanim napisom «glasilo KP Francije».

Opozicijo režimu sem izsledil v hotelčku kjer sem spal. Lastnik in nekaj fantov, ki so tam delali, so vsak večer tarnali nad cenzuro. Pred katedralo San Francisco, zgrajeno pred več kot 400 leti od prvih conquistadorjev, je stalno čepelo ali ležalo nekaj sestradanih ljudi, ki so prosili miloščino najraje v obliki hrane. V majhni župniji sem malo dlje vztrajal in od duhovnika zvedel kako

trda mu prede v vsakodnevnom delu, ki je prej politično kot versko. Oblast ne-nehno hromi in ovira vsako nabiralno akcijo ali drugačno pomoč revnim, tako vrsto dela na terenu pa zavira tudi visoka cerkvena hierarhija, ki preveč poljudnim duhovnikom nikakor ni naklonjena.

Kaj bo iz tega Čila, sem se vprašal tedaj, kot se sprašuje ob sedanjih serijskih neredih širša javnost.

Prava opozicija, ki hoče Pinochetovo smrt (da smo si na jasnem), je še skrajno šibka saj je po letu 1973 utrpela fizično iztrebljenje. Ob terorju se nov kader ustvarja počasi in že imajo komunisti na vratu «zmerne» struje opozicije, ki se zavzemajo za neboleče spremembe. Kako morejo biti spremembe neboleče po nekaj desetletjih pobitih, mučenih, izgnanih, zaprtih ali izginulih pa ni jasno. Napis «Juicio y castigo a los asesinos» (sodba in kazen zločincem) sem sicer videl v Buenos Airesu v zvezi z «desaparesidosi». Veljal bi seveda tudi v Santiagu. Kdo bo sodil in kdo kaznoval ko so po latinski Ameriki vseprek na dejanski oblasti sami morilci? Od kod bi lahko dobil pomoč oborožen upor v Čilu, ko je dežela tako zaprta že od naravnih zaprek? Nedvomno je v tistih krajih obupno težko biti na pravi strani.

Prodor v »tretji svet« Aleksandar ANTONIĆ

Veliko je govorice o tem, da bo ob koncu stoletja vsak drugi katoličan tega sveta živel v Latinski Ameriki, veliko manj znana pa je podmena, da jih bo tedaj v Afriki vsaj 100 milijonov v primerjavi z borim milijonom na začetku tega stoletja. Zainteresiranost Vatikana za ti dve celini je razumljiva, če upoštevamo ocene, po katerih v bližnji prihodnosti ni mogoče pričakovati občutnejšega širjenja katolicizma v Aziji, medtem ko ameriški kontinent (zlasti ZDA) ni ne verski ne politični manevrski prostor, ki bi mu veljalo nameniti pozornost, dokler je Reagan na oblasti, Evropa pa je tako ali tako že skoraj »izgubljena« (z redkimi izjemami).

Zato sta Latinska Amerika in Afrika resnično v središču pozornosti Vatikana. Čeprav velja Latinska Amerika za »katoliško«, se mora tradicionalno vatikansko katoličanstvo na tej celini bojevati za to, da obdrži svoj položaj, ki ga ogrožajo novi pogledi na vlogo cerkve v današnjem svetu. V Afriki pa se Vatikan srečuje z zahtevami za »afrikaniziranje« katoličanstva in s konkurenco animističnih religioznih verovanj, drugih krščanskih cerkev in sekt, zlasti pa s konkurenco islama.

Čeprav so s stališča Vatikana njegove naloge pri uresničevanju istega cilja različne v Latinski Ameriki in v Afriki, pa je neka njegova težnja vendarle enaka na obeh celinah, to pa je »težnja prodreti v tretji svet«, se v njem zakoreniniti in postati odločujoča

sila. Toda ker se v tem »tretjem svetu« že četrto stoletje uspešno in nezadržno širi gibanje neuvrčenosti, je treba skrbno pretehtati sleherno potezo v njem. Kar zadeva Vatikan, kaže nameniti posebno pozornost nekaterim njegovim akcijam na škodo nekaterih majhnih med neuvrčenimi, denimo Nikaragve ali Malte.

Vatikan se doslej ni posebej izrekel o neuvrčenosti, čeprav je znano, da ima svojo »vzhodno politiko« in povsem določena stališča o skoraj vseh svetovnih vprašanjih. Zato tudi njegove svetovne politike ni mogoče označevati ne kot zaokrožene ne kot jasno začrtane.

S tega stališča in tem bolj se kažejo strujanja v cerkvah Latinske Amerike (»teologija osvoboditve«, denimo) in Afrike (težnje po »afrikaniziranju«) kot svojevrsten odnos obeh celin do Vatikana kot centra moči. Ta odnos je na določen način podoben zavračanju varuštva politično-vojaških blokov, ki pomeni bistvo neuvrčenosti.

V Afriki se vatikanski poglavar ni mogel izogniti dvema temama: apartheidu in vlogi katoliške cerkve v nekdanji kolonizaciji pa tudi v poskusih sedanje neokolizacije celine.

Ko je Janez Pavel drugi videl, kaj se dogaja v Južnoafriški republiki, je prvič v imenu Vatikana uradno in izrecno obsodil apartheid, vendar šele potem, ko je to storil skoraj že ves svet.

Kar zadeva katoliške misijonarje iz kolonialne preteklosti, je papež zahteval »odpuščanje«, kar pa, kot kaže, ni zadostilo zagovornikov »afrikaniziranja« katoliške cerkve na celini. Dejstvo je, da je bil v času, ko se je pred več kot tremi desetletji začelo obdobje dekolonizacije, samo en temnopolti škof, in da so zdaj skoraj vsi afriški škofi Afričani. Toda nižja duhovščina je večinoma evropskega rodu, tako da na tisoče evropskih misijonarjev nadzira krajevne cerkve. Večina materialnih sredstev za njihovo vzdrževanje prihaja iz Evrope in ZDA in, kot pravi eden izmed uglednih afriških teologov »afrikaniziranja«, »Zahod še naprej usmerja življenje in prakso cerkve v Afriki tako na gospodarskem kot tudi na institucionalnem in ideološkem področju«.

Pred Janezom Pavlom drugim, ki je bil v Afriki že v letih 1980 in 1982, je to celino obiskal le Pavel šesti – leta 1969. Od afriških škofov je tedaj zahteval, da »katoličanstvo prilagodi kulturnim značilnostim Afrike, vendar morajo vedno spoštovati vero in vodstvo Vatikana«.

Tudi sedanji papež ne odstopa od zahtev, da sta evangelij in krščanska vera povezani z »afriškimi vrednotami«, vendar ob »spoštovanju vere in eklesialne discipline univerzalne cerkve«.

Papež Wojtila se ne zavzema le za močno katoličanstvo. Spolitiziranega ga ponuja kot zaveznika močnemu in politiziranemu islamizmu. Za katerega skupnega nasprotnika pa gre, bržčas ni težko uganiti.